

Łukasz Lewkowicz, Szczepan Czarnecki

Wpływ pandemii COVID-19 na wybory parlamentarne w Republice Czeskiej

W dniach 8 i 9 października 2021 r. w Republice Czeskiej odbędą się wybory do niższej izby parlamentu, kończące prowadzoną w cieniu pandemii COVID-19 wielomiesięczną kampanię wyborczą. Sytuacja pandemiczna w państwie w istotny sposób wpłynęła na poparcie dla partii politycznych, powodując zmiany na pozycji lidera w przedwyborczych sondażach. O ile pierwsze miesiące pandemii charakteryzowały się wzrostem poparcia dla rządzącej partii ANO premiera Andreja Babiša, o tyle druga fala pandemii na przełomie września i października 2020 r. skutkowałą znaczącym spadkiem poparcia dla tego ugrupowania. Na trzy miesiące przed wyborami ANO zdołało odwrócić trend spadkowy, powracając w ostatnim czasie na pierwsze miejsce w przedwyborczych sondażach. Równocześnie scenariusz utworzenia rządu przez dwie koalicje partii opozycyjnych pozostaje aktualny. O ich ewentualnym zwycięstwie może rozstrzygnąć 20% niezdecydowanych wyborców.

Preferencje wyborcze a pandemia COVID-19. Na początku pandemii rządząca partia ANO była niekwestionowanym liderem wszystkich sondaży, uzyskując zarówno poparcie, jak i aprobatę dla prowadzonych wówczas działań przeciwepidemicznych. W marcu 2020 r. poparcie dla ANO deklarowało pomiędzy 31% a 34,5% badanych, natomiast w czerwcu 2020 r., kiedy Czechy częściowo wycofywały ograniczenia wprowadzone podczas pierwszej fali pandemii, elektorat tej partii szacowano pomiędzy 31,5% a 33,7%, pozycjonując ją jako niekwestionowanego lidera wszystkich sondaży. Pozostałe ugrupowania polityczne, które w tym okresie przekraczały 5-procentowy próg poparcia, stanowiły kolejno: opozycyjne wobec rządu Czeska Partia Piratów – 17%, Obywatelska Partia Demokratyczna (ODS) – 13%, Wolność i Demokracja Bezpośrednia (SPD) – 8%, tworząca rządową koalicję Czeska Partia Socjaldemokratyczna (ČSSD) – 5,5%, TOP09 – 5% oraz Komunistyczna Partia Czech i Moraw (KSČM) – 5%. Poza parlamentem w analizowanym okresie znalazłaby się Unia Chrześcijańska i Demokratyczna – Czechosłowacka Partia Ludowa (KDU-ČSL) z 4-procentowym poparciem.

Rozwój pandemii i trend spadkowy ANO. Dynamiczny wzrost zakażeń koronawirusem w Czechach od września 2020 r., rezygnacja ówczesnego ministra zdrowia Adama Vojtěcha (ANO) ze stanowiska oraz ponowne wprowadzenie stanu wyjątkowego na terytorium państwa od 5 października 2020 r. skutkowałą znacznym spadkiem poparcia zarówno dla ANO, jak i koalicyjnej partii socjaldemokratycznej. Według sondażu przeprowadzonego przez agencję badania opinii publicznej Kantar w październiku 2020 r., partia Andreja Babiša mogła liczyć jedynie na 24,5% poparcia, co stanowiło najniższy wynik dla ugrupowania w 2020 r. (spadek o ok. 8-10% względem analiz z pierwszego półrocza 2020 r.). Znaczący wzrost poparcia odnotowywały w tym okresie Czeska Partia Piratów – 19,5% i ODS – 13,5%, zaś poparcie powyżej progu wyborczego osiągały również ugrupowania takie jak Burmistrzowie i Niezależni (STAN) – 9%, SPD – 8%, KDU-ČSL – 6,5% i TOP09 – 5,5%. Wynik poniżej progu wyborczego odnotowały natomiast KSČM – 4,5% oraz ČSSD – 4%.

W listopadzie 2020 r. partii ANO udało się co prawda odwrócić trend spadkowy i uzyskać 27,5% deklarowanego poparcia, jednak w kolejnych miesiącach sondaże ponownie wskazywały umiarkowany spadek. Utrata wyborców przez ANO w dużej mierze korelowała ze wzrostem poparcia dla Czeskiej Partii Piratów. Według sondaży z listopada 2020 r. Piraci mogli liczyć już na 21% głosów w wyborach parlamentarnych (wzrost o ok. 8% w porównaniu z czerwcem 2020 r.). Kolejną siłą polityczną w badaniach poparcia stanowiła koalicja partii konserwatywnych – SPOLU. W jej skład weszły ugrupowania ODS, KDU-ČSL i TOP09, które w październiku 2020 r. podpisały memorandum koalicyjne w sprawie wyborów parlamentarnych w 2021 r.

Istotne zmiany preferencji politycznych w Republice Czeskiej zaobserwować można było po uruchomieniu programu szczepień, kiedy po raz pierwszy nastąpiła zmiana na pozycji lidera sondaży. Według badań agencji Kantar, przeprowadzonych pomiędzy 18 stycznia a 5 lutego 2021 r., koalicja Czeskiej Partii Piratów i STAN wysunęła się na prowadzenie w sondażach, które wskazały, że koalicjanci mogliby liczyć na 29,5% głosów w wyborach parlamentarnych. Dotychczasowy lider – ANO – mógł liczyć wówczas na 26,5%, zaś koalicja SPOLU na 19,5%, co plasowało ją na trzecim miejscu. SPD otrzymałaby 10,5% głosów, a KSČM – 5%. Socjaldemokraci nie weszliby wówczas do parlamentu, uzyskując jedynie 4% głosów.

Trend spadkowy ANO utrzymywał się również w kolejnych miesiącach trwania pandemii. W kwietniu 2021 r. partia premiera Babiša notowała najniższe w ostatnich latach wyniki poparcia w sondażach, spadając na trzecią pozycję i uzyskując jedynie 21% poparcia. Według analiz agencji Kantar, przeprowadzonych pomiędzy 6 a 30 kwietnia 2021 r., liderem sondaży pozostawała wówczas koalicja Czeskiej Partii Piratów i STAN, osiągając 27,5%, na drugiej pozycji plasowała się konserwatywna koalicja SPOLU, której sondaże z kwietnia 2021 r. wskazywały możliwość uzyskania 21,5% poparcia w wyborach parlamentarnych. Na spadek pozycji ANO w tym okresie mogła mieć wpływ decyzja o odwołaniu ministra zdrowia Jana Blatného, z czym według badań nie zgadzało się aż 67% respondentów.

Powrót ANO na pozycję lidera. W okresie od maja do czerwca 2021 r. nastąpił spadek preferencji poparcia dla koalicji Czeskiej Partii Piratów i STAN. W lipcu uzyskała ona poparcie tylko na poziomie 24%, na co wpływ miało szereg działań dezinformacyjnych prowadzonych przeciwko koalicji, a także konfrontacyjne podejście pozostałych uczestników kampanii wyborczej wobec jej programu. Równocześnie koalicja SPOLU odnotowała wzrost poparcia i uzyskała wynik 23,5%, plasując się tuż za ówczesnym liderem analiz preferencji wyborczych – koalicją Piratów i STAN. Pomimo spadku poparcia dla koalicji Piratów i STAN, analizy z czerwca 2021 r. pozwalały zakładać, że obie koalicje opozycyjne (Czeska Partia Piratów i STAN, SPOLU) mogłyby uzyskać łącznie 112 z 200 mandatów w czeskim parlamencie, tworząc tym samym większość parlamentarną, co w przypadku braku zdolności do samodzielnego sprawowania władzy przez jedną z koalicji, tworzyło przestrzeń do podjęcia negocjacji. Partia ANO mogła wówczas liczyć na 21,5% poparcia, co umiejscawiałoby ją na pozycji trzeciej siły politycznej w Republice Czeskiej. W czerwcu 2021 r. doszło do kolejnego przełomu w preferencjach wyborczych. Okres wakacyjny, skutkujący m.in. spadkiem zachorowań na COVID-19 i rozluźnieniem obostrzeń przeciwepidemicznych, a także sprawnie prowadzona kampania marketingowa pozwoliły partii Babiša powrócić na pozycję lidera sondaży, którą ANO utrzymuje od lipca 2021 r. Trudny do oszacowania jest wpływ na wybory ujawnienia udziału premiera w aferze Pandora Papers. Według informacji dziennikarzy Babiš miał w 2009 r. zainwestować 19 mln euro w szereg firm przykrywek w celu zakupu nieruchomości na Riwierze Francuskiej. Sam premier uważa, że za opublikowaniem tych rewelacji stoi czeski przedsiębiorca Zdeněk Bakala, właściciel m.in. antyrządowego tygodnika „Respekt”.

Podsumowanie i powyborcze scenariusze. Od początku trwania pandemii COVID-19 i ogłoszenia pierwszych restrykcji w Republice Czeskiej sytuacja polityczna tego państwa charakteryzowała się dużą dynamiką zmian poparcia dla partii politycznych, co miało istotne znaczenie w kontekście wyborów do niższej Izby Parlamentu Republiki Czeskiej. Po długotrwałej tendencji spadkowej faworytem wyborów parlamentarnych ponownie stało się ANO Andreja Babiša, które nawet w przypadku zajęcia innej niż pierwsza pozycji – zgodnie z zapowiedziami prezydenta Miloša Zemana uzyska misję tworzenia rządu, ponieważ startuje samodzielnie, a nie jako koalicja. Jednocześnie prezydent zapowiedział, że w przypadku wygrania wyborów przez którąś z koalicji opozycyjnych, utworzenie rządu powierzy jednej zwycięskiej partii, ponieważ uważa koalicje za oszustwo wyborcze.

Duże wyzwanie dla tworzenia przyszłego rządu stanowi również niski potencjał koalicyjny ANO. Przy wsparciu mniejszych partnerów (SPD, KSCM) partia ta będzie jednak w stanie utworzyć rząd mniejszościowy. Nie można w pełni wykluczyć scenariusza współpracy dwóch koalicji opozycyjnych. Według przewodniczącego ODS Petra Fialy koalicja rządowa SPOLU oraz Piratów i STAN jest możliwa. Wymagałaby ona jednak rewizji programu Piratów, który dla konserwatywnych polityków ze SPOLU wydaje się zbyt liberalny.

Na obecnym etapie obie koalicje opozycyjne wykluczają możliwość współpracy z premierem Babišem. Równocześnie wszelkie prognozy dotyczące wyników wyborczych w Czechach należy przyjmować z rezerwą. W ostatnich dniach kampanii wyborczej uwidacznia się ponowny trend spadkowy ANO, na co wpływ niewątpliwie mają działania partii opozycyjnych i ujawnione niedawno efekty międzynarodowego śledztwa dziennikarskiego Pandora Papers. Najnowsze prognozy agencji Kantar z końca września br. wskazują, że liderem pozostaje ANO z 24,5% poparcia, drugie miejsce zajmuje koalicja SPOLU z 23% głosów, natomiast Piraci i STAN otrzymali 20,5% poparcia. Podobne wyniki znalazły się we wrześniowym sondażu agencji Median. Według niego ANO wygrałoby wybory, zdobywając 25,2% poparcia, SPOLU zajęłaby drugie miejsce z ok. 21% głosów, a koalicja Piratów i STAN mogłaby ich uzyskać 19,4%. Równocześnie blisko 20% wyborców w Czechach pozostaje niezdecydowanych. Największą grupę wśród nich stanowią wyborcy dwóch wspomnianych koalicji opozycyjnych.